

Nr 184.

Ankom till riksdagens kansli den 9 juni 1944 kl. 2 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statliga åtgärder för tryggande av bränsleförsörjningen.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln (punkten 26 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 4 januari 1944) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1944/45 till Omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved, m. m. beräkna ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 255, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 21 april 1944, föreslagit riksdagen att

dels godkänna att Kungl. Maj:t vidtager erforderliga åtgärder för tryggande av bränsleförsörjningen i huvudsaklig överensstämmelse med av föredragande statsrådet i sistnämnda statsrådsprotokoll angivna riktlinjer,

dels för budgetåret 1944/45 till Omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved, m. m. under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor,

dels ock medgiva att det för budgetåret 1940/41 å kapitalbudgeten under fonden till förlag till statsverket anvisade reservationsanslaget till Ytterligare förlagskapital för Svenska gengasaktiebolaget må disponeras även under budgetåret 1944/45.

Av propositionen nr 255 inhämtas bland annat följande.

Bränslekommissionen har i skrivelse den 22 februari 1944 framlagt beräkningar beträffande de vedkvantiteter och vedsortiment som bära anskaffas under avverkningsåret 1944/45 för förbrukning huvudsakligen under bränsleåret 1945/46. Kommissionen har i nämnda skrivelse även behandlat spørsmålet om de åtgärder som kunna bliva erforderliga för genomförande av det föreslagna avverkningsprogrammet och därvid ansett att försök bör göras med anlitan av den s. k. uppköpslinjen utan tillgripande av avverkningsålägganden annat än såsom nödfallsåtgärd. Härom har kommissionen i en den 23 mars 1944 dagtecknad promemoria anfört följande.

Då, såsom hittills, avverkningsålägganden legat till grund för vedanskaffningen, har avverkningsprogrammet och uppköpsverksamheten indelats i halvårsperioder — år 1941/42 i 4-månadersperioder. Även vid tillämpning av den linje, här kallad uppköpslinjen, som föreslagits i bränslekommissionens underdåniga skrivelse den 22 februari 1944, med uppköpsverksamhet utan produktionsplikt såsom komplement är det önskvärt att anordningar på ett eller annat sätt vidtagas, vilka möjliggöra en utvidgning eller en inskränkning av veduppköp och avverkningar, därest utvecklingen på bränsle-

marknaden skulle påkalla detta. Detta kunde ske genom att avverkningsprogrammet liksom hittills uppdelades i halvårsperioder, och att avverkning och uppköp under resp. halvår skulle ske med viss kvot av totalanskaffningen, eller att veduppköpen finge ske i etapper, som förlängdes gång efter annan.

Denna senare metod har tillämpats i de fyra nordligaste länen under innevarande halvår, då produktionsplikt i dessa ej förelegat. Inom nämnda län syntes under slutet av föregående år en viss begränsning av avverkning och utbud höra ske. Genom beslut i december 1943 medgavos uppköparna rätt att intill den 1 februari 1944 uppköpa vissa genom auktorisationerna begränsade kvantiteter. Därutöver ha sedermera medgivits ytterligare uppköp under februari och mars av väl begränsade kvantiteter ved, som huvudsakligen skall vara leveransklar för den 1 juli 1944. Frågan om ytterligare kontraktsteckning efter den 31 mars kommer att prövas under den närmaste tiden. Denna metod erbjuder vissa fördelar, i det den medger en smidig anpassning till behovet, så som detta bedömes vid olika tidpunkter. Inom överskottsområden med långa transportvägar till förbrukningsorterna är det givetvis särskilt angeläget, att medel finnas att förhindra en vedavverkning utöver behovet. Denna metod bör därför även fortsättningsvis tillämpas i de fyra norra länen, Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län, och dessutom utsträckas jämväl till Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län.

Inom övriga län, de 17 södra länen, beräknas för närvarande den kvantitet, som behöver uppköpas genom de auktoriserade uppköparna, belöpa sig till ca 9 miljoner kubikmeter. Med hänsyn till angelägenheten att veden i största möjliga utsträckning produceras inom de mera betydande konsumtionsområdena, kan det vara riskabelt att i södra Sverige gå fram med uppköpen etappvis, såsom i norra Sverige, vilket torde verka hämmande på avverkningsresultatet för hela avverkningsåret. För att nå bästa möjliga resultat böra därför uppköparna redan vid avverkningsårets början auktoriseras att uppköpa största delen av de kvantiteter, som anses erforderliga under hela året.

Därest en markerad omsvängning till det bättre inträffar på bränslemarknaden, kan det dock vara önskvärt att möjlighet finnes att avbryta vedavverkningarna även i södra Sverige. Man kan därför ifrågasätta införande i inköpskontrakten av en bestämmelse, att den kontrakterade kvantiteten skall, exempelvis före den 1 mars 1945, kunna begränsas, därest bränslekommissionen finner anledning föreskriva att ved, avverkad efter viss datum, ej må omfattas av kontraktet. Till en sådan bestämmelse borde knytas föreskrifter om gottgörelse till avverkarna för förberedande åtgärder för avverkning av ved, som genom dylik begränsning ej kan avverkas och försäljas, allt i den mån åtgärderna avse ved inom ramen för i föreskriven ordning tecknade kontrakt.

I skrivelse den 17 februari 1944 har *bränslekommissionen* till behandling upptagit frågan om utjämnande av skillnaden mellan priserna på olika slag av fasta bränslen.

Häröver hava yttranden avgivits av *statens priskontrollnämnd*, *statens industrikommission*, *Sveriges industriförbund*, *skogsindustriernas samarbetsutskott* och *järnbrukscentralen*.

Föredragande statsrådet har för egen del anfört följande.

Vid beräkningen av den erforderliga avverkningen under avverkningsåret 1944/45 har bränslekommissionen utgått från vissa antaganden rörande den fortsatta importen av stenkol och koks och därvid, sedan hänsyn tagits till storleken av nuvarande bränslelager och det beräknade resultatet av innevarande års vedavverkningar, kommit till ett avverkningsbehov av ved till hushålls- och industribränsle samt ved för framställning av bilkol och bilved av sammanlagt 27 miljoner kubikmeter (travat mått). Kommissionen har räknat med att erforderliga avverkningar av massaved för massaindustriens råvarubehov, kolved för framställning av träkol för industriens behov och stubbved för tillverkning av tjära, avsedd för smörjoljeframställning, skola komma till stånd utan medverkan från kommissionens sida. Ved för dessa ändamål har därför icke ansetts böra medräknas i kommissionens avverkningsplan. För att denna skall komma att inrymma en lämplig säkerhetsmarginal har kommissionen emellertid avrundat nyssnämnda siffror till 30 miljoner kubikmeter. Kommissionen har likväl framhållit, att man, i den mån förändringar inträffa i bränsleförsörjningsläget, givetvis måste vara beredd att utvidga eller inskränka avverkningarna.

Den ved som avverkas under avverkningsåret 1944/45 är avsedd att förbrukas under bränsleåret 1945/46. Att redan nu beräkna behovet av inhemskt bränsle under sagda bränsleår är givetvis mycket svårt. Det är fortfarande lika omöjligt som förut under kriget att med någon större grad av sannolikhet beräkna, hur importen av fossila bränslen i fortsättningen kommer att förlöpa. Även om ett vapenstillstånd mellan de krigförande skulle komma till stånd i Europa, torde detta icke medföra någon säkerhet för att importmöjligheterna ökas. Försiktigheten bjuder därför att söka åstadkomma en så tillfredsställande bränslereserv som möjligt, även om detta medför risk för att ganska stora bränsleöverskott komma att finnas kvar vid den tidpunkt då tillräckliga importmöjligheter åter stå till buds. Så långt möjligt synes denna bränslereserv böra bestå av fossila bränslen, såsom varande lättast att lagra, under det att de inhemska bränslena i största möjliga utsträckning böra avses för löpande förbrukning.

Nyssnämnda av bränslekommissionen preliminärt angivna avverkningskvantitet av ved för bränsleändamål är något lägre än den som förutsatts i avverkningsprogrammet för innevarande avverkningsår. Med hänsyn till att bränsleåtgången i vinter på grund av den relativt milda väderleken torde ha varit mindre än beräknat samt till att vedavverkningarna fortgått programenligt, torde vedlagren komma att vara relativt tillfredsställande vid ingången av bränsleåret 1944/45. Särskilt synas lagren av massaved komma att inrymma en icke obetydlig reserv för bränsleändamål. Å andra sidan torde ytterligare inskränkningar i förbrukningen av fossila bränslen bli nödvändiga, vilket medför ökade behov av ved. Det är därför möjligt, att avverkningarna av ved för bränsleändamål icke kunna begränsas till nyss angivna kvantitet. I nuvarande läge för massaindustrien synas några statliga åtgärder icke behöva vidtagas för att stimulera avverkning av massaved för industriens råvarubehov. Ej heller synas för närvarande några åtgärder erforderliga för att säkerställa behovet av stubbved för tjärframställning. Det kan även antagas, att tillräckliga myckenheter ved för framställning av träkol för industriens behov komma att avverkas utan att några särskilda åtgärder härför behöva vidtagas. Kommissionen bör dock följa utvecklingen även beträffande dessa sortiment och vara beredd att vidtaga de åtgärder som kunna erfordras. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att taga ståndpunkt till frågan om storleken av de erforderliga avverknin-

garna i samband med det slutliga fastställandet av avverkningsprogrammet, vilket synes böra ske i omgångar om högst ett halvår åt gången.

Kommissionen har föreslagit, att de erforderliga vedkvantiteterna i första hand skola anskaffas på frivillighetens väg utan anlåtande av bestämmelserna i lagen om avverkningsskyldighet. På samma sätt som för närvarande sker inom de fyra nordligaste länen avser kommissionen att medverka till att erforderliga vedkvantiteter framkomma genom att i mån av behov låta de auktoriserade brännvedsuppköparna teckna kontrakt med skogsägarna om inköp av ved. Därest det visade sig att denna s. k. uppköpslinje icke vore framkomlig, skulle avverkningsålägganden enligt nyssnämnda lag utfärdas. Förarbetena till dylika ålägganden skulle utföras i vanlig ordning, så att avverkningsbeskeden med kort varsel kunde utsändas till skogsägarna av kristidsstyrelserna.

Med det sålunda föreslagna förfarings sättet skulle vedavverkningarna på ett smidigt sätt anpassas efter de förändringar som kunna inträffa i bedömningen av bränsleförsörjningsläget. Huruvida tillräckliga vedkvantiteter kunna framskaffas på detta sätt, är emellertid i stor utsträckning beroende på storleken av de vedkvantiteter som anses böra avverkas. Denna fråga torde därför böra avgöras i samband med att avverkningsprogrammet slutgiltigt fastställs, liksom även frågan om vilka sortiment som böra inköpas av uppköparna eller ingå i en eventuell produktionsplikt.

Vare sig anskaffandet av de erforderliga vedkvantiteterna sker genom anlåtande av uppköpslinjen eller genom utfärdande av avverkningsålägganden, är det av vikt att begränsa statens ansvar för den avverkade veden så långt detta låter sig göra utan att avverkningsprogrammet äventyras. Om avverkningsålägganden utfärdas, synes en sådan begränsning lämpligast böra ske genom att åläggandena, liksom under innevarande avverkningsår, meddelas för högst ett halvår i taget. På motsvarande sätt torde man kunna begränsa statens ansvar vid användande av uppköpslinjen antingen genom att uppköpen ske i etapper eller genom att bestämmelser införas i kontraktet om rätt att före viss dag frånträda kontraktet i fråga om en del av kvantiteten. Vilken metod som därvid bör tillämpas torde bli beroende av omständigheterna i de olika fallen. Det får ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma, hur stora kvantiteter, som för viss tidsperiod få inköpas.

Med nuvarande bestämmelser om statsgaranti för ved omfattar garantien endast sådan ved, som avverkas på grund av avverkningsåläggande. Om åläggande icke utfärdas, kommer alltså någon garanti icke att gälla. Även för det fall, att avverkningsålägganden utfärdas, har garantien i dess nuvarande form förlorat sin ursprungliga betydelse, nämligen att stimulera till frivillig avverkning. Skogsägarna ha nämligen möjlighet att till auktoriserad uppköpare till normalpriser sälja ved, som avverkas enligt åläggande. Garantien har dock betydelse för de fall då veden upplägges vid leveransplats först efter utgången av den för sådan försäljning fastställda tidpunkten men inom den för garantiens åtnjutande fastställda tiden. Dessutom äro garantipriserna bestämmande för den ersättning som skall tillkomma skogsägare för tvångsavverkad ved. Med hänsyn härtill kan en garanti bli en erforderlig även under nästa avverkningsår. I likhet med föregående år torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga administrativa bestämmelser för garantiens tillämpning, såsom rörande garantiprisernas höjd, de vedsortiment som må omfattas av garanti, samt de tidsperioder under vilka garanti skall gälla eller inom vilken veden skall uppläggas vid leveransplats m. m.

Försörjningen med bränsle under bränsleåret 1944/45 är beroende av utfallet av avverkningarna under innevarande avverknings-säsong samt tillgångarna på kol och koks. Som tidigare nämnts synas avverkningarna komma att väl motsvara det uppgjorda programmet. Den sammanlagda införseln av stenkol och koks har hittills under bränsleåret i stort sett motsvarat beräkningarna, dock har koksens andel i importen varit mindre än som förutsatts. Ovissheten om de framtida importmöjligheterna gör det, som nyss framhållits, nödvändigt, att så långt möjligt spara på kol- och kokslagren. Med hänsyn härtill kan det förutses, att förbrukningen av fossila bränslen, särskilt koks, måste inskränkas ytterligare. Redan under innevarande bränsleår har en viss inskränkning ägt rum. Således har tilldelningen av fossila bränslen till hushållsförbrukarna inom ortsgrupp I utgjort allenast 85 % av hela bränsletilldelningen i stället för 100 % som preliminärt förutsatts i den ursprungliga tilldelningsplanen, inom ortsgrupp II i medeltal ca 45 % i stället för 65 %, inom ortsgrupp III i medeltal ca 35 % i stället för 50 % och inom ortsgrupp IV i medeltal ca 10 % i stället för 20 %. De sålunda uteblivna tilldelningarna av fossila bränslen ha måst ersättas med ved eller torv. Liknande inskränkningar ha skett för industrien. Inom de sydligaste landsändarna har även ved i viss utsträckning måst ersättas med torv.

De nu gällande anordningarna för reglering av vedhandeln och vedförbrukningen torde böra tillämpas även under bränsleåret 1944/45. Bränslekommissionen har föreslagit, att dessa regleringsåtgärder utökas med en clearinganordning, åsyftande att i högre grad än hittills utjämna olikheterna i priserna på ved och torv. För att åstadkomma en sådan utjämning har kommissionen föreslagit, att priserna för pannved, beräknade fritt ankomststationerna, icke skulle få överstiga 14 kronor per kubikmeter inom handelsreglerad ort och 15 kronor å övriga orter. För prima torv med en vattenhalt av 30 % skulle motsvarande pris vara högst 47 kronor 50 öre. Priserna på övriga sortiment skulle bestämmas i proportion härtill. Kostnaderna för denna nedskärning av ved- och torvpriserna, vilka för nästa bränsleår uppskattas till ca 23 miljoner kronor, skulle bestridas genom uttagande av clearingavgifter på kol och koks av mellan 5 och 8 kronor per ton. Härigenom skulle prisskillnaden mellan de fossila bränslena, å ena, samt ved och torv, å andra sidan, ytterligare minska.

I likhet med bränslekommissionen, priskontrollnämnden och industrikommissionen anser jag, att den föreslagna clearinganordningen skulle avsevärt underlätta bränslekommissionens regleringsverksamhet. Genom nedskärningen av de högsta vedpriserna skulle kommissionen på ett helt annat sätt än hittills ha frihet att dirigera veden på lämpligaste sätt, vilket inför utsikten till skärpta transportsvårigheter måste anses vara synnerligen betydelsefullt. Särskilt då det gäller vedförbrukare inom industrien skulle kommissionen icke i samma grad som nu behöva taga hänsyn till vedprisernas inverkan på bränslekostnaderna. Detta skulle medföra fördelar även i det läge som kan tänkas uppkomma, om vedförbrukarna i förväntan på ett förestående fredsslut och inför utsikterna till fallande bränslepriser skulle vara ovilliga att taga på sig kostnaderna för uppläggande av de vedlager som kommissionen anser erforderliga. Den föreslagna sänkningen av vedpriserna skulle i viss mån bidra till att övervinna en dylik ovillighet. Detta skulle även bidra till att underlätta en kommande avveckling av krisåtgärderna på bränsleområdet.

De skäl som tala för införande av en högsta prisgräns för ved synas icke

i samma grad vara tillämpliga i fråga om torven. Denna spelar kvantitativt sett en mindre roll för bränsleförsörjningen än veden, och dess användningsområde är begränsat till vissa delar av landet. Om emellertid priserna på den dyraste veden sänkas, komma bränslekostnaderna vid användning av torv i många fall att ställa sig så mycket dyrare än kostnaderna för vedeldning, att det torde komma att uppstå svårigheter att avsätta torven. Denna är emellertid behövlig för bränsleförsörjningen även under nästa bränsleår. Det synes därför — bland annat för att underlätta bränslekommissionens regleringsverksamhet — lämpligt att en högsta prisgräns införes även för torv.

Såsom tidigare omnämnts, har under innevarande bränsleår förbrukningen av fossila bränslen måst inskränkas ännu mera än som tidigare varit fallet. Härigenom har för flertalet bränsleförbrukare proportionen mellan den del av bränsletilldelningen som utgöres av fossila bränslen och den del som utgöres av ved eller torv ändrats, varigenom bränslekostnaderna stigit. Om, såsom bränslekommissionen räknar med, tilldelningen av fossila bränslen kommer att minska ytterligare under nästa bränsleår, komma dessa förändringar i bränslekostnaderna att bli ännu märkbarare. Med hänsyn härtill synes tidpunkten nu vara lämplig att genomföra en utjämnning av bränslepriserna genom att bestämma högsta prisgränser för ved och torv. Jag förordar därför att ett sådant utjämningsförfarande införes från och med den 1 juli 1944.

Bränslekommissionen har ansett, att erforderliga medel för en sådan prisutjämnning böra anskaffas genom uttagande av clearingavgifter på kol och koks. Såsom framhållits såväl från priskontrollnämnden och industrikommissionen som från vissa industriorganisationer kunna invändningar göras mot denna metod med hänsyn såväl till att vissa praktiska svårigheter föreligga för genomförandet av densamma som till att den troligen skulle medföra prishöjningar i en del fall. I likhet med priskontrollnämnden finner jag dock dessa nackdelar icke vara så betydande att de i och för sig skulle behöva hindra genomförandet av bränslekommissionens förslag i denna del, om några andra utvägar för finansieringen av prisutjämningsförfarandet icke stode till buds. Med hänsyn bland annat till önskvärdheten av att om möjligt undvika prishöjningar på en del ur försörjningssynpunkt betydelsefulla varor, bland annat byggnadsmateriel, har jag emellertid ansett att de föreslagna clearingtilläggen för närvarande icke böra införas. I stället synes koleclearingkassan kunna komma i fråga för bestridande av kostnaderna för utjämnningen av ved- och torvpriserna.

Denna kassa har för närvarande, om den särskilda krigsrisikkassan medräknas, en behållning av omkring 100 miljoner kronor. Denna har uppkommit på följande sätt. Kassan tillkom för att utjämna en del olikheter i importkostnaderna för kol och koks, framför allt orsakade av att fraktkostnaderna för ett och samma bränsle kunde vara mycket växlande. Vid avräkningsprisets fastställande måste hänsyn även tagas till riskerna för fraktfördyringar på grund av issvårigheter eller förhållanden som sammanhånga med kriget. Då importen sedermera kom att fortgå under gynnsammare betingelser, än man vid avräkningsprisets fastställande räknat med, kom detta pris att ligga något över de genomsnittliga kostnaderna. Med hänsyn till osäkerheten om hur förhållandena i fortsättningen skulle utveckla sig ansågs det emellertid icke lämpligt att sänka avräkningspriset. Man synes böra räkna med att kassan framdeles kan komma att få vidkännas stora utgifter, särskilt om möjligheterna åter öppna sig till import västerifrån.

Emellertid torde de medel som erfordras för den föreslagna utjämningen av ved- och torvpriserna under nästa bränsleår kunna tagas från kassan. På vad sätt kostnaderna för utjämningsförfarandet därefter skola bestridas torde böra avgöras längre fram. Med anledning av bränslekommissionens uttalanden om avvecklingstidens längd vill jag i detta sammanhang framhålla, att det i nuvarande läge icke torde vara möjligt att taga ställning till frågan om sättet och tiden för en avveckling av krisåtgärderna på bränsleområdet. Jag utgår dock ifrån att regleringarna icke bibehållas längre än som oundgängligen erfordras.

De ungefärliga kostnaderna för nedskärningen av ved- och torvpriserna under nästa bränsleår samt dessas fördelning på olika förbrukarekategorier framgå av en inom bränslekommissionen uppgjord tablå, vilken torde få såsom *bilaga* fogas vid statsrådsprotokollet. Kommissionen har dock påpekat de stora svårigheter som föreligga att för närvarande beräkna ifrågavarande kostnader. I tablåen har hänsyn icke tagits till de kostnader som kunna bli följden om massaved i större utsträckning medräknas i clearingen. Det kan framhållas, att, enligt vad jag inhämtat från bränslekommissionen, den ökning i bränslekostnaderna, som beräknas komma att inträda under nästa bränsleår på grund av den minskade tilldelningen av fossila bränslen, för hushållsförbrukarnas del kan uppskattas till omkring 11 miljoner kronor, varav omkring 6,5 miljoner kronor för hushållsförbrukarna i Stockholm. För att uppväga denna kostnadsökning för hushållen skulle alltså enligt nyssnämnda tablå prisgränsen behöva sättas till 14 kronor för pannved och 45 kronor 50 öre för torv med 30 % vattenhalt. Det kan emellertid ifrågasättas om icke prisgränsen bör sättas något högre, t. ex. till 15 kronor för pannved och 49 kronor för torv, när förbrukarna icke behöva betala clearingavgifter på kol och koks. Härigenom skulle medelsbehovet kunna begränsas till ca 15 miljoner kronor, vilket med hänsyn till vad nyss sagts om eventuellt ökade utgifter för kolclearingkassan vore önskvärt. Prisgränsens höjd torde emellertid böra ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa. Enär massaved i allmänhet ej är avsedd att användas för bränsleändamål, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma om och i vad mån sådan ved bör ingå i clearingförfarandet. Prisutjämningen torde även före den 1 juli 1944 böra gälla för ved och torv, som ankommit till konsumtionsorten efter den 31 mars 1944 för förbrukning mot 1944/45 års licenser.

Utjämningsförfarandet torde i huvudsak kunna utformas på det sätt som bränslekommissionen föreslagit. Eftersom tills vidare inga clearingavgifter äro avsedda att läggas på kol och koks, synes någon ny bränsleclearingkassa icke behöva inrättas. Kostnaderna för den nu förordade utjämningen av ved- och torvpriserna kunna i första hand bestridas från den redan inrättade vedclearingkassan, varefter denna bör erhålla ersättning för ifrågavarande utgifter från kolclearingkassan.

Bränslekommissionens beräkningar rörande *anslagsbehovet* för nästkommande budgetår föranleder ingen erinran från min sida. Till Omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved, m. m. torde därför böra anvisas ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor.

Jämlikt 1928 års riksdags beslut angående dispositionsrätten till äldre reservationsanslag (riksdagens skrivelse nr 20) må reservationsanslag i intet fall kvarstå till vederbörandes förfogande längre än till och med tredje budgetåret efter det, å vars riksstat anslaget blivit sist uppfört. På grund härav skulle de medel, som icke tagits i anspråk från de i det föregående

omförmälda reservationsanslagen till förlagskapital för Svenska gengasaktiebolaget, icke stå till förfogande längre än till och med utgången av innevarande budgetår. Det torde därför böra övervägas, huruvida behov av ifrågavarande medel kan komma att föreligga även under nästkommande budgetår.

Gengasbolagets verksamhet för anskaffande av gengasaggregat är i stort sett avslutad. De medel som återstå å det för detta ändamål anvisade reservationsanslaget behöva därför icke längre stå till förfogande. I vilken utsträckning gengasbolagets medverkan i fortsättningen erfordras för tryggnad av försörjningen med gengasbränsle kan för närvarande icke överblickas. Försiktigheten hjuder därför att förlagsmedel härför även under budgetåret 1944/45 stå till förfogande i samma utsträckning som hittills. Riksdagens medgivande härtill bör alltså inhämtas.

I detta sammanhang anholder jag få beröra en fråga, som i och för sig icke har något samband med de förut omnämnda spörsmålen. Sedan riksdagen för budgetåren 1941/42 och 1942/43 under elfte huvudtiteln anvisat reservationsanslag till Förberedande arbeten å torvmossar i enskild ägo, har Kungl. Maj:t till ett stort antal torvföretagare beviljat statsbidrag till sådana förberedande arbeten. Enligt de för bidragen gällande bestämmelserna (SFS 607/41) skall torvföretagare, som erhållit bidrag, i kontrakt med bränslekommissionen åtaga sig vissa förpliktelser med avseende på arbetenas utförande och torvproduktionens storlek. Om företagaren icke uppfyller dessa förpliktelser, äger bränslekommissionen besluta att uppuret bidrag skall återbetalas till statsverket. Fall har inträffat, då kommissionen beslutat om återbetalning, men vederbörande bidragstagare anhållit om befrielse från återbetalningsskyldigheten. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, om särskilda skäl härtill föreligga, helt eller delvis medgiva befrielse från återbetalningsskyldigheten.

Utskottet.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har bränslekommissionen beräknat avverkningsbehovet av ved till hushålls- och industribränsle samt ved för framställning av bilkol och bilved under avverkningsåret 1944/45 till 30 miljoner kubikmeter (travat mått). Föredragande statsrådet har på anförda skäl framhållit, att det vore möjligt, att avverkningarna av ved för bränsleändamål icke kunde begränsas till nyssnämnda kvantitet och att det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att taga ståndpunkt till frågan om storleken av de erforderliga avverkningarna i samband med det slutliga fastställandet av avverkningsprogrammet, vilket syntes böra ske i omgångar om högst ett halvår åt gången. Utskottet är ense med föredragande statsrådet om att detta spörsmål bör bliva föremål för Kungl. Maj:ts prövning och avgörande.

Utskottet har icke funnit något att erinra mot det av bränslekommissionen framlagda och av föredragande statsrådet biträdda förslaget att de erforderliga vedkvantiteterna i första hand skola anskaffas på frivillighetens väg utan anlitannde av bestämmelserna i lagen om avverkningskyldighet och att avverkningsåligganden enligt nämnda lag skola utfärdas allenast för den händelse att den s. k. uppköpslinjen icke visar sig framkomlig. Frågan huruvida tillräckliga vedkvantiteter kunna framskaffas på detta sätt torde

emellertid böra avgöras i samband med avverkningsprogrammets slutliga fastställande, liksom även frågan om vilka sortiment, som böra inköpas av uppköpare eller ingå i en eventuell produktionsplikt.

Föredragande statsrådet har i detta sammanhang framhållit angelägenheten av att statens ansvar för den avverkade veden begränsades så långt detta låte sig göra utan att avverkningsprogrammet äventyrades. En sådan begränsning hade, för den händelse avverkningsåläggande komme att utfärdas, ansetts lämpligast kunna ske genom att åläggandena meddelades för högst ett halvår i taget. Om uppköpslinjen användes, kunde begränsningen av statens ansvar åstadkommas antingen genom att uppköpen skedde i etapper eller genom att bestämmelser infördes i kontrakten om rätt att före viss dag frånträda kontraktet i fråga om en del av kvantiteten. Vilken metod, som därvid skulle tillämpas, borde bliva beroende av omständigheterna i de olika fallen. Vid användande av sistnämnda metod bör enligt utskottets mening tillses att man ej genom oklara formuleringar skapar osäkerhet hos skogsägaren angående kontraktets verkliga innebörd och därigenom äventyrar att erforderliga vedkvantiteter inom behövlig tid framskaffas, till men för bränsleförsörjningen. Med hänsyn härtill anser utskottet, att bestämmelser i ämnet böra innefatta, att skogsägaren inom en lämpligt fastställd och icke alltför knappt utmätt tid erhåller kännedom huruvida rätt att frånträda kontraktet kommer att begagnas eller icke.

Utskottet anser att det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att under nästa avverkningsår meddela erforderliga administrativa bestämmelser för tillämpning av statsgaranti för ved.

Utskottet är ense med föredragande statsrådet om nödvändigheten av att med hänsyn till ovissheten om de framtida importmöjligheterna så långt möjligt är spara på kol- och kokslagren. Utskottet biträder jämväl förslaget om att de nu gällande anordningarna för reglering av vedhandeln och vedförbrukningen komma i tillämpning även under bränsleåret 1944/45. Föredragande statsrådet har emellertid ansett sig böra förorda, att dessa regleringsåtgärder utökas med en clearinganordning, åsyftande en nedskärning av de högsta ved- och torvpriserna. Föredragande statsrådet har framhållit, att under innevarande bränsleår förbrukningen av fossila bränslen måst inskränkas, varigenom för flertalet bränsleförbrukare proportionen mellan den del av bränsleförbrukningen, som utgöres av nyssnämnda bränslen och den del som utgöres av ved och torv ändrats med påföljd att bränslekostnaderna stigit. Föredragande statsrådet har med hänsyn härtill och till den beräknade ytterligare minskningen av tilldelningen av fossila bränslen under nästa bränsleår ansett att en utjämning av bränslepriserna bör införas från och med den 1 juli 1944 genom ett bestämmande av högsta prisgränser för ved och torv. Utskottet biträder detta förslag och har icke funnit något att erinra mot att kostnaderna för en sådan prisutjämning bestridas av koleclearingskassans tillgångar. Det torde böra an-

komma på Kungl. Maj:t att bestämma storleken av prisgränsen för ved, respektive torv ävensom om och i vad mån massaved bör ingå i clearingförfarandet. Utskottet anser liksom föredragande statsrådet att prisutjämnningen torde även före den 1 juli 1944 böra gälla för ved och torv, som ankommit till konsumtionsorten efter den 31 mars 1944 för förbrukning mot 1944/45 års licenser. I detta sammanhang vill utskottet ifrågasätta huruvida icke torvpriserna kunde nedsättas utan tillgripande av något clearingförfarande. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga.

Utskottet tillstyrker att till omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved m. m. för nästa budgetår anvisas det av Kungl. Maj:t äskade anslaget av 3 000 000 kronor.

I enlighet med föredragande statsrådets förslag anser utskottet medgivande från riksdagens sida böra lämnas rörande disponerande även under budgetåret 1944/45 av det för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget till ytterligare förlagskapital för Svenska gengasaktiebolaget.

Vad föredragande statsrådet i övrigt i detta sammanhang yttrat och föreslagit har icke givit utskottet anledning till erinran eller uttalande.

Under återopande av vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) godkänna att Kungl. Maj:t vidtager erforderliga åtgärder för tryggande av bränsleförsörjningen i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet i det föregående angivna riktlinjer,

b) för budgetåret 1944/45 till *Omkostnader i samband med inköp och inlösen av ved, m. m.* under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor,

c) medgiva att det för budgetåret 1940/41 å kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket anvisade reservationsanslaget till Ytterligare förlagskapital för Svenska gengasaktiebolaget må disponeras även under budgetåret 1944/45.

Stockholm den 9 juni 1944.

På statsutskottets vägnar:
J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 183.

Reservation

av herr *Eriksson* i Frägsta.